El dret humà al medi ambient

De *López Ostra c. Espanya* (1994) a *Verein KlimaSeniorinnen c. Suïssa* (2024)

Dra. Mar Aguilera Vaqués
Novembre 2026

Resolució 76/300 de l'Assemblea General de l'ONU

Nacions Unides · 28 de juliol de 2022

161
a favor

0
en contra

8
abstencions

- Reconeix el dret a un medi ambient net, saludable i sostenible com a dret humà, després de la Res. 48/13 del Consell de Drets Humans (2021).
- El vincula amb altres drets i amb el dret internacional vigent, i exigeix la plena aplicació dels acords ambientals multilaterals.
- Crida els Estats, les organitzacions internacionals i les empreses a intensificar els esforços.
- No és vinculant, però té un gran valor polític i interpretatiu.

Abstencions: Bielorússia, Cambodja, la Xina, Etiòpia, l'Iran, el Kirguizistan, Rússia i Síria.

Concepte i base convencional

Base convencional

La CEDH no proclama un dret autònom al medi ambient, però el TEDH protegeix davant danys ambientals a través dels arts. 2, 3 i 8 (vida, integritat, vida privada i domicili).

Element clau

Quan la degradació ambiental afecta greument la vida privada, la salut o la vida, pot haver-hi vulneració de la CEDH.

Marc internacional de referència

1972

Estocolm

Punt de partida del dret a un medi ambient de qualitat i del principi de sostenibilitat.

1992

Rio

Consolidació dels principis de sostenibilitat i desenvolupament sostenible a nivell global.

2022

ONU

Reconeixement del dret a un medi ambient net, saludable i sostenible (marc polític global).

Context general; per a la part vinculant, el sistema europeu opera via CEDH/TEDH i dret de la UE.

Unió Europea – Tractats (TFUE)

Art. 191 TFUE

Objectius de la política ambiental de la UE

- Protegir i millorar el medi ambient
- Protegir la salut humana
- Ús prudent dels recursos
- Acció contra problemes regionals o mundials, inclòs el canvi climàtic

Arts. 191–193 TFUE

Principis fonamentals

- Precaució
- Acció preventiva
- Qui contamina paga
- Base per a la legislació ambiental

Unió Europea – TUE i Carta

Art. 3(3) TUE

La UE treballa per un alt nivell de protecció i millora de la qualitat del medi ambient.

Carta de Drets Fonamentals, art. 37

Integració d'un alt nivell de protecció ambiental en les polítiques de la Unió, d'acord amb el desenvolupament sostenible.

Clàusula d'orientació, no un dret subjectiu autònom.

Participació i accés: Conveni d'Aarhus

01

Conveni d'Aarhus (1998)

Accés a la informació, participació pública i accés a la justícia en matèria ambiental. La UE i els Estats membres en són part.

02

Reglament (CE) núm. 1367/2006

Desenvolupament a la UE: aplicació d'Aarhus a les institucions de la UE.

03

TJUE, C-240/09

Lesoochranárske zoskupenie VLK (8.3.2011): interpretació conforme per facilitar la legitimació de les ONG ambientals.

TEDH – pauta general

El TEDH ha consolidat una doctrina ambiental via l'art. 8 CEDH (vida privada, familiar i domicili) i, segons els casos, l'art. 2 (vida) i l'art. 6 (procés equitatiu).

Gravetat del dany

Intensitat i impacte de la degradació ambiental sobre els drets protegits.

Relació causal

Connexió entre l'activitat contaminant i l'afectació als drets fonamentals.

Obligacions positives

Deure de l'Estat de prevenir, regular, informar i investigar els danys ambientals.

Font: HUDOC (hudoc.echr.coe.int)

Cas fundacional: López Ostra c. Espanya

TEDH, 9.12.1994, núm. 16798/90

Fets

Molèsties i emissions d'una planta de residus molt pròxima a l'habitatge de la demandant (Lorca).

Infracció

Vulneració de l'art. 8 CEDH per interferència greu en la vida privada i el domicili; manca de mesures adequades.

Aportació

La contaminació ambiental pot vulnerar l'art. 8 encara que no hi hagi un risc vital immediat.

Altres fites jurisprudencials del TEDH

Guerra i altres c. Itàlia GC, 19.2.1998, núm. 14967/89	Deure d'informar sobre riscos industrials; violació de l'art. 8.
Öneryıldız c. Turquia GC, 30.11.2004, núm. 48939/99	Explosió en un abocador; violació de l'art. 2 (vida) i obligacions positives de protecció.
Fadeyeva c. Rússia 9.6.2005, núm. 55723/00	Exposició sostinguda a emissions industrials; violació de l'art. 8.
Tătar c. Romania 27.1.2009, núm. 67021/01	Ús de cianur en mineria; violació de l'art. 8.

Font: HUDOC (hudoc.echr.coe.int)

Canvi climàtic i drets humans

Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i altres c. Suïssa

GC, 9.4.2024, núm. 53600/20

Demandants

Associació de dones grans i altres; inacció climàtica i riscos per a la salut per onades de calor.

Decisió

Violació de l'art. 8 CEDH (protecció insuficient davant els efectes greus del canvi climàtic) i de l'art. 6.1 (accés efectiu a la justícia).

Abast

Obligacions positives de l'Estat d'adoptar i aplicar mesures de mitigació eficaces i coherents amb la ciència.

Implementació

Constitució espanyola i Estatut d'Autonomia de Catalunya

Marc constitucional i estatal

No només els articles de la CE que fan referència al medi ambient

Arts. 45, 148 i 149 CE

Medi ambient i distribució de competències

Arts. 9, 33 i 128 CE

Principis, propietat i riquesa al servei de l'interès general

Constitución española de 1978

Artículo

45

1. Todos tienen el derecho a disfrutar de un medio ambiente adecuado para el desarrollo de la persona, así como el deber de conservarlo.

2. Los poderes públicos velarán por la utilización racional de todos los recursos naturales, con el fin de proteger y mejorar la calidad de la vida y defender y restaurar el medio ambiente, apoyándose en la indispensable solidaridad colectiva.

3. Para quienes violen lo dispuesto en el apartado anterior, en los términos que la ley fije se establecerán sanciones penales o, en su caso, administrativas, así como la obligación de reparar el daño causado.

Altres preceptes

Constitución española de 1978

Artículo

9

1. Los ciudadanos y los poderes públicos están sujetos a la Constitución y al resto del ordenamiento jurídico.

2. Corresponde a los poderes públicos promover las condiciones para que la libertad y la igualdad del individuo y de los grupos en que se integra sean reales y efectivas; remover los obstáculos que impidan o dificulten su plenitud y facilitar la participación de todos los ciudadanos en la vida política, económica, cultural y social.

3. La Constitución garantiza el principio de legalidad, la jerarquía normativa, la publicidad de las normas, la irretroactividad de las disposiciones sancionadoras no favorables o restrictivas de derechos individuales, la seguridad jurídica, la responsabilidad y la interdicción de la arbitrariedad de los poderes públicos.

Constitución española de 1978

Artículo

23

1. Los ciudadanos tienen el derecho a participar en los asuntos públicos, directamente o por medio de representantes, libremente elegidos en elecciones periódicas por sufragio universal.

2. Asimismo, tienen derecho a acceder en condiciones de igualdad a las funciones y cargos públicos, con los requisitos que señalen las leyes.

Constitución española de 1978

Artículo

24

1. Todas las personas tienen derecho a obtener la tutela efectiva de los jueces y tribunales en el ejercicio de sus derechos e intereses legítimos, sin que, en ningún caso, pueda producirse indefensión.

2. Asimismo, todos tienen derecho al Juez ordinario predeterminado por la ley, a la defensa y a la asistencia de letrado, a ser informados de la acusación formulada contra ellos, a un proceso público sin dilaciones indebidas y con todas las garantías, a utilizar los medios de prueba pertinentes para su defensa, a no declarar contra sí mismos, a no confesarse culpables y a la presunción de inocencia.

La ley regulará los casos en que, por razón de parentesco o de secreto profesional, no se estará obligado a declarar sobre hechos presuntamente delictivos.

Constitución española de 1978

Artículo

33

1. Se reconoce el derecho a la propiedad privada y a la herencia.

2. La función social de estos derechos delimitará su contenido, de acuerdo con las leyes.

3. Nadie podrá ser privado de sus bienes y derechos sino por causa justificada de utilidad pública o interés social, mediante la correspondiente indemnización y de conformidad con lo dispuesto por las leyes.

Marc autonòmic

Art. 27 EAC

Drets i deures en relació amb el medi ambient

Arts. 111 i 144 EAC

Competències compartides i competències en medi ambient

Gràcies!

maraguilera@ub.edu